

सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य
विभागाच्या अखत्यारीत असलेल्या
महामंडळांमार्फत राबविण्यात येणाऱ्या
विविध कर्ज योजनेतील जामीनदाराच्या
अटींमध्ये सुधारणा करण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन

सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग

शासन निर्णय क्रमांक: एलएस-२०२३/प्र.क्र.०४/महामंडळे

मादाम कामा रोड, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय, विस्तार इमारत, मुंबई - ४०० ०३२.

दिनांक : २२ ऑगस्ट, २०२५.

प्रस्तावना :-

महाराष्ट्र राज्यातील अनुसूचित जाती व नवबौद्ध समाजातील दुर्बल घटकाला व्यवसायाकरिता अल्पव्याजदरात कर्ज देवून स्वयंरोजगाराच्या माध्यमातून आर्थिकदृष्ट्या सक्षम करण्याकरिता कंपनी कायदा अधिनियम १९५६ अन्वये १० जुलै, १९७८ रोजी महात्मा फुले मागासवर्ग विकास महामंडळाची स्थापना करण्यात आली आहे. साहित्यरत्न लोकशाहीर अण्णाभाऊ साठे विकास महामंडळाची स्थापना ११ जुलै, १९८५ रोजी झालेली आहे, तसेच अनुसूचित जातीतील चर्मकार (चांभार, ढोर, होलार, मोची इत्यादी) समाजातील लोकांच्या सर्वांगीण विकासासाठी संत रोहिदास चर्मोद्योग व चर्मकार विकास महामंडळाची दिनांक १ मे, १९७४ रोजी स्थापना करण्यात आली आहे. या महामंडळाकडून स्वतःच्या व राष्ट्रीय महामंडळाच्या विविध योजना राबविण्यात येतात. तसेच, सदर महामंडळे राष्ट्रीय अनुसूचित जाती मागासवर्ग वित्तीय विकास महामंडळ, (NSCFDC) व राष्ट्रीय सफाई कर्मचारी वित्तीय विकास महामंडळ (NSKFDC) नवी दिल्ली यांची अधिकृत वाहिनी म्हणून कार्यरत आहे. राष्ट्रीय महामंडळाच्या विविध योजनांतर्गत मुदती कर्ज योजना, ऋण योजना, बीज भांडवल इ. योजना या महामंडळामार्फत राबविण्यात येतात. यासाठी राष्ट्रीय महामंडळाकडून राज्य महामंडळांस कर्ज स्वरूपात निधी उपलब्ध करून दिला जातो. दिनांक ८ जून, २०२२ च्या शासन निर्णयान्वये महामंडळांच्या भागभांडवलाची मर्यादा रु.१००० कोटी इतकी करण्यात आली आहे.

अनुसूचित जातीच्या समाजात शिक्षणाचे प्रमाण कमी असल्यामुळे समाजातील नोकरदार वर्गाचे प्रमाणही अत्यल्प आहे. वितरीत कर्जप्रकरणात कर्जधारकाइतकीच जामीनदारावर कर्जफेडीची जवाबदारी निश्चित होत असल्यामुळे त्रयस्थ समाजातील व्यक्ती जामीनदार होण्यास सहजासहजी तयार होत नाही किंवा त्यांच्या मालमत्तेवर बोजा नोंद करण्यास संमती देत नाही. बहुतांश अनुसूचित समाजातील लाभार्थ्यांकडे स्वतःची मालमत्ता नसल्याने वैयक्तिक लाभार्थ्यांचे मालमत्तेवर बोजा नोंद करण्यासाठी अत्यंत अडचण निर्माण झाली आहे.

या विभागाच्या अखत्यारीत असलेल्या महामंडळांमार्फत राबविण्यात येणाऱ्या विविध कर्ज योजनेत जामीनदाराबाबत असलेल्या अटी शिथिल करण्यात याव्यात याबाबत

अनुसूचित जाती समाजाच्या संघटनांनी तसेच लोकप्रतिनिधींकडून वेळोवेळी मागणी केली जात होती. त्यास अनुसरून महामंडळांमार्फत राबविण्यात येणाऱ्या विविध कर्ज योजनेत जामीनदाराबाबत असलेल्या अटीमध्ये सुधारणा करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय :-

मा.मंत्रिमंडळाच्या दिनांक १२ ऑगस्ट, २०२५ रोजी झालेल्या बैठकीत या विभागाच्या अखत्यारीत असलेल्या महामंडळांमार्फत राबविण्यात येणाऱ्या विविध कर्ज योजनेत जामीनदाराबाबत असलेल्या अटी व शर्तीबाबत सुधारणा करण्याबाबत मंजूरी मिळाली असून खालीलप्रमाणे मान्यता प्रदान करण्यात येत आहे.

महात्मा फुले मागासवर्ग विकास महामंडळ, संत रोहिदास चर्मोद्योग व चर्मकार विकास महामंडळ, साहित्यरत्न लोकशाहीर अण्णा भाऊ साठे विकास महामंडळ या महामंडळांकडून विविध योजनांतर्गत असलेल्या कर्ज प्रकरणातील सद्यःस्थितीमध्ये जामीनदाराबाबतच्या अटी शर्तीबाबत सुधारणा करण्यासाठी कर्जाचे मुल्य व कर्ज परतफेडीची क्षमता लक्षात घेऊन खालीलप्रमाणे मान्यता प्रदान करण्यात येत आहे :-

१. महामंडळामार्फत राबविण्यात येणाऱ्या रु.२,००,०००/- पर्यंतच्या कर्जाच्या योजनेसाठी लाभार्थ्याच्या स्वतःच्या अथवा एक जामीनदारांच्या स्थावर मालमत्ता/ जमीन जुमला/मिळकत यावर बोजा चढविणे.
२. महामंडळामार्फत राबविण्यात येणाऱ्या रु.२,००,०००/- ते ५,००,०००/- पर्यंतच्या कर्जाच्या योजनेसाठी एक जामीनदार खाजगी क्षेत्रातील नोकरदार (संबंधित कार्यालयाचे पगारपत्रक व हमीपत्र) अथवा शासकीय अनुदानित संस्था/निमशासकीय/शासकीय नोकरदार (नोकरदाराचे पगारपत्रक व प्रतिज्ञापत्र) अथवा जामीनदाराच्या स्थावर मालमत्ता/ जमीन जुमला/मिळकत यावर बोजा चढविणे व लाभार्थ्याच्या स्वतःच्या मालमत्तेवर बोजा चढविणे.
३. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२५०८२२१७३५२१७१२२ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(वर्षा देशमुख)

उप सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत-

१. मा. राज्यपालांचे सचिव, राजभवन, मलबार हिल, मुंबई.

२. मा.मुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
३. मा.उप मुख्यमंत्री (नगरविकास) यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई
४. मा.उप मुख्यमंत्री (वित्त) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
५. मा.अध्यक्ष/उपाध्यक्ष, महाराष्ट्र विधानसभा, मुंबई.
६. मा.सभापती/उप सभापती, महाराष्ट्र विधानपरिषद, मुंबई.
७. मा.मंत्री/राज्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव
८. मा.विरोधी पक्षनेता, विधानपरीषद/ विधानसभा, विधान भवन, मुंबई,
९. मा. विधानसभा सदस्य/विधानपरिषद सदस्य
१०. मा.मुख्य सचिव यांचे सह सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
११. शासनाचे सर्व अपर मुख्य सचिव/प्रधान सचिव/सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
१२. मा.महालेखापाल (लेखा व परीक्षा) महाराष्ट्र राज्य १ व २, मुंबई-/नागपूर.
१३. सह सचिव/उप सचिव/अवर सचिव, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग, मंत्रालय, मुंबई
१४. व्यवस्थापकीय संचालक, महात्मा फुले मागासवर्ग विकास महामंडळ, मुंबई.
१५. व्यवस्थापकीय संचालक, साहित्यरत्न लोकशाहीर अण्णाभाऊ साठे विकास महामंडळ, मुंबई.
१६. व्यवस्थापकीय संचालक, संत रोहिदास चर्मोद्योग व चर्मकार विकास महामंडळ, मुंबई.
१७. निवड नस्ती.